

18.5.2021

OPH-1940-2021

Eduskunnan sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt 12.5.2021 Opetushallituksen lausuntoa valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmaksi vuosiksi 2022-2025.

Selonteko sisältää keskeisiä tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka edistävät koulutuspoliittisen selonteon toimenpiteiden aloittamista, huomioivat koronaviruksen jälkihoitoa ja kompensoivat rahapelitoiminnan tuottojen vähentymistä. Selonteossa esitetyt toimenpiteet ovat kannatettavia. Niiden toteuttamiseen ja toteutumiseen liittyy kuitenkin seuraavia keskeisiä huomioita:

Koulutuspoliittinen selonteko

Kasvatus- ja koulutusasteiden tulisi entistä selkeämmin muodostaa yhtenäinen kokonaisuus, jossa tavoitteet ovat yhteisiä. Tämä loisi osaltaan perustaa toimivalle yhteiskunnalle niin, että sivistys, oppiminen ja osaaminen tuovat hyvinvointia yksilöille ja kilpailukykyä työelämälle ja yhteiskunnalle sekä edellytyksiä kansainvälisyyteen, kun oppiminen ja hyvinvointi ovat jatkossa yhä vahvemmassa keskinäisriippuvuudessa. Tämä tukisi selkeämmin koulutuspoliittisen selonteon tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamista sekä vahvistaisi koulutuksellista tasa-arvoa ja sen osa-alueita, kuten saavutettavuutta sekä siirtymien oppijalähtöistä ja laadukasta toteutumista.

Olisi tarpeen tuoda selkeämmin esille koulutusjärjestelmän toimivuuden ja yhtenäisen kokonaisuuden vahvistamiseksi opetushallinnon toimijoiden välistä yhteistyötä mukaan lukien valtakunnallinen ja paikallinen hallinto. Myös varhaiskasvatyksiköiden, koulujen, oppilaitosten ja korkeakoulujen vahvistamista olisi korostettava oppivina yhteisöinä, sillä se edistäisi muun muassa yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja tasa-arvoa. Nämä huomiot kytkisivät yhteen koulutuspoliittisen selonteon ja Suomen kestävän kasvun ohjelman opetushallinnon alan kirjausten kanssa sekä loisi perustan yhteiskehittämiseksi. Tämä tarve koskettanee myös muita hallinnon aloja.

Koulutuspoliittisessa selonteossa tuodaan esille tekijöitä, joiden nähdään nostavan koulutus- ja osaamistasoa. Nostotavoitteilla ja niihin suunnitelluilla toimilla on vaikutuksia julkiseen talouteen oppivelvollisuuden laajentamisen ja jatkuvan oppimisen uudistuksen lisäksi. Merkittävänä nousun tekijänä pidetään oppimistulosten parantumista. Julkisen talouden suunnitelmassa olisi hyvä tuoda esille, mitkä oppimistulokset halutaan nousuun ja millä tavalla nousu toteutetaan. On myös tarpeen huomioida, mikä on koulujen ja oppilaitosten tehtävä oppimistulosten nostamisessa. Koulutus- ja osaamistason nostamisessa on myös tarpeen tunnistaa, että työelämän muutokset vaikuttavat oleellisesti osaamisvaatimusten syventymiseen eri ammattialoilla ja -tasoilla. Koulutus- ja osaamistason nousu on siten yhtä aikaa horisontaalista ja vertikaalista. Tähän pitäisi kiinnittää selkeästi huomiota, sillä se nostaa esiin entistä paremmin sen, että sivistys ja osaaminen rakentuvat todella monella tavalla. Se

vaikuttaa osaltaan koulutukselliseen tasa-arvoon ja koulutuksen tuomaan tasa-arvoon sekä työllistymisen ja työllistämisen mahdollisuuksiin.

Kansainvälisyys ja kielitaito edistävät osaltaan työllisyyttä ja hyvinvointia mm. kansainvälisen yhteistyön sekä globaalin tutkimus- ja kehittämis-yhteistyön avulla. Kansainvälisyysosaamisen edistää osaltaan investointien ja niiden kautta työpaikkojen saamista Suomeen. Osaaminen on keskeinen talouskasvun edellytys.

Koronakriisin jälkihoito

Koronakriisi on osunut laajasti lapsiin ja nuoriin ja hyvinvointi- ja oppimisvajeen kurominen edellyttää ylihallituskautista tahtotilaa kasvaneen palvelutarpeen resursoimiseksi varsinkin niillä alueilla ja koulutusasteilla, joilla etäopetusjaksot ovat olleet pitkiä ja toistuvia. Jälkihoidon toimenpiteillä edistetään koulutuksellista tasa-arvoa, osaamisvajeen paikkaamista ja hyvinvoinnin tukemista oppimisyhteisöissä. Nämä edellyttävät toteutuakseen opetushallinnon toimijoiden välistä vahvaa yhteistyötä, jotta valtakunnallisten ja paikallisten ratkaisujen osuvuutta voitaisiin varmistaa. Toimijoiden olisi kiinnitettävä yhdessä erityinen huomio osaamisvajeiden tunnistamiseen ja vajeiden korjaamistoimien osumatarkkuuteen sekä seurata yhteistyössä toimien vaikutuksia ja vaikuttavuutta eri ikäisiin oppijoihin. Näin saataisiin evästyksiä resurssien kohdentamiseen toimeenpanossa ja sen tuessa pitkällä aikavälillä, kun koronakriisin jälkihoito kestää arvioiden mukaan useita vuosia.

Toimintaympäristö, työt ja työn tekemisen tavat muuttuvat opetuslalla muiden alojen tapaan. Koronatilanne on vaikuttanut tähän osaltaan. Opettajuus, opettaminen ja toimintatavat oppimisyhteisöissä uudistuvat. Opetushenkilöstön osaaminen on yhtä aikaa laajaa ja syvällistä sekä yhdessä tuotettua ja jaettua. Selonteon tavoitteet ja toimenpiteet edistävät ylätasolla näitä sekä laadukasta kasvatusta, opetusta ja koulutusta. Nämä olisivat tarpeen ottaa huomioon toimeenpanon suunnittelussa ja toteutuksessa eheän oppimispolun rakentamiseksi ja paikkaamiseksi oppijälhtöisesti. Yhteistyö työvoimahallinnon sekä sosiaali- ja terveysalan toimijoiden kanssa, kuten lapsi- ja perhepalveluiden, etsivän nuorisotyön sekä aikuisten sosiaalityön, on oleellista.

Opetushallitus on valmistellut yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä keskustellut pääsidosryhmien kanssa palautumisstrategiaa koronakriisistä. Olemme huomioineet valmistelussa erityisesti pedagogisen tuen paikallisten ratkaisujen toteutuksiin näissä keskeisissä teemoissa:

- Oppimisvaje ja sen paikkaaminen
- Hyvinvointi – hyvinvointivelka ja palveluvelka
- Korona-ajan opit käyttöön
- Oppilas- ja opiskelijahuolto
- Oppimisen ja ohjauksen tuki
- Poissaolot ja koulupudokkaat
- Kielivähemmistöt, maahanmuuttotataustaiset ja vammaiset
- Alueelliset, paikalliset ja koulukohtaiset erilaiset koronan vaikutukset
- Opetushenkilöstö sekä huoltajat ja perheet
- Tulevaisuususkon luominen

Rahapelitoiminta

Opetushallitus pitää tärkeänä rahapelitoiminnan tuottojen vähentymisen kompensatiota. Sen avulla voidaan jatkaa ja kehittää muun muassa yhteistyötä nuoriso-, liikunta- ja kulttuurialan toimijoiden kanssa edistämään hyvinvointia ja osallisuutta.

Tietojärjestelmät

Selonteon kirjausten lisäksi tulee saada aikaan kansallinen hallinnon alan digitaalinen palvelualusta ja ekosysteemi, johon kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, palvelujen ja sisältöjen tuottajat sekä muut koulutusalan toimijat voivat liittyä. Digitaalisella palvelualustalla/ekosysteemillä tarkoitetaan digitaalista kokonaisuutta, joka kokoaa yhteen digitaaliset palvelut, materiaalit, järjestelmät ja ratkaisut, ja näin mahdollistaa digitaalisen ympäristön yhdenvertaisen, tehokkaan ja sujuvan käytön kaikille oppilaille ja opetushenkilöstölle. Kyse on samalla opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteiden mukaisen pedagogisen toimintakulttuurin ja johtamisen muutoksesta, joka vaatii systemaattista ja pitkäjänteistä työtä ja kehittämiseen panostamista. Oppimisanalytiikkaan ja tekoälyyn liittyvää tutkimus- ja kehittämistyötä ja koulutusta tulisi vahvistaa ja edistää niiden hyödyntämistä opetuksessa ja oppimisen arvioinnissa. Tällä kokonaisuudella vahvistettaisiin, että jatkossakin kaikilla oppilailla ja opiskelijoilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittämiseen. Tämä edistäisi oppijan oikeutta laadukkaaseen opetukseen, kun palveluiden laatua ja saavutettavuutta voitaisiin varmistaa digitaalisuutta hyödyntäen.

Uudistukset ja kehittäminen

Koulutuspoliittisia uudistuksia edistävät ohjelmat ja niiden toteuttaminen on huomioitu selonteossa keskeisesti. Ohjelmilla on yhdyspinnat koulutuspoliittisen selonteon ja koronaviruksen jälkihoitoon. Saman aikaisesti edistetään oppimista ja hyvinvointia sekä ehkäistään yllättävien lyhyt- ja pitkäkestoisten uhkien tai kriisien negatiivisia vaikutuksia. Opetushallitus pitää loogisena ja tarpeellisenä asiana nivoa näitä yhteen ja luoda valmiuksia toimia kompleksisessa toimintaympäristössä.

Nämä kehittämisen näkökulmat olisi lisäksi huomioitava selonteon toimeenpanossa tukemaan valmiuksia:

- Koulutusjärjestelmän, siihen liittyvien rakenteiden ja hallintomallien sekä opetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmien ja tutkinnon perusteiden yhteiskehittäminen ja paikallinen toteuttaminen edellyttävät uudenlaisia yhteistyön muotoja sekä ohjauksen ja tuen malleja.
- Uudenlaiset rakenteet sekä ohjauksen ja tuen mallit syntyvät kokeilu- ja kehittämisprosesseissa tekemällä oppien. Niiden syntyminen mahdollistaa ihmislähtöisemmän kehittämisen ja ketterämmän toiminta- ja hallintokulttuurin.

Tämä vahvistaa kokeilevaa yhteiskehittämistä sekä huomioi toimijoiden autonomian. Samalla tämä lisää toimijoiden positiivista keskinäisriippuvuutta koulutusjärjestelmän osien toteutuksessa ja ennakoidussa kehittämisessä. Jos esimerkiksi valtionavustusrahoituksen rakenteet muuttuvat koulutuspoliittisen selonteon mukaisesti, voitaisiin asiantuntijoiden voimavaroja suunnata yhä paremmin pedagogisen kehittämisen kapasiteetin vahvistamiseen.

Opetushallituksen toimenpiteet

Opetushallitus edistää selonteon tavoitteita ja toimenpiteitä tulossopimuksensa mukaisesti. Tavoitteena on, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus lisääntyvät, yhteisöllinen kehittäminen ja johtaminen vahvistuvat, hyvinvointi paranee, kansainvälisyys lisääntyy ja osaamistaso nousee sekä niitä edistävillä ja tukevilla teoilla. Näitä toimia varten on tarpeen varata riittävät taloudelliset ja toiminnalliset resurssit sekä henkilöstövoimavarat.